

## بررسی موانع ازدواج از دیدگاه دانشجویان دانشگاههای مختلف شهر زنجان، ۱۳۷۵

فروزان آتشزاده - کارشناس ارشد آموزش پرستاری - عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان زنجان

### خلاصه:

این پژوهش، یک مطالعه توصیفی است که به منظور بررسی موانع ازدواج از دیدگاه دانشجویان دانشگاههای مختلف شهر زنجان (دانشگاه علوم پزشکی، دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه زنجان) انجام شده است. جهت بررسی نظرات واحدهای پژوهش، از پرسشنامه‌ای حاوی ۱۲ سؤال مربوط به اطلاعات دموگرافیک و ۳۷ سؤال در رابطه با اهداف پژوهش استفاده شده است. یافته‌های پژوهش در ۱۵ جدول به نمایش گذاشته شده‌اند. جهت دستیابی به نگرش واحدهای پژوهش از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده است. نتایج پژوهش حاکی از آن است که: با توجه به اهداف پژوهش، موانع فردی مهمترین موانع ازدواج دانشجویان محسوب می‌شوند. از میان موانع فردی، وجود بیماری جسمی یا روانی و عدم علاقه به طرف مقابل موانع ازدواج به شمار می‌روند. از میان موانع فرهنگی و مذهبی، اختلاف مذهب طرفین، از میان موانع اجتماعی، اعتیاد در طرف مقابل و از میان موانع اقتصادی، میزان درآمد همسر و مخارج ازدواج رسمی و برگزاری جشن از مهمترین موانع ازدواج می‌باشد.

### واژه‌های کلیدی:

ایران، زنجان، دانشگاه علوم پزشکی، موانع ازدواج، دانشجویان.

### مقدمه

کمک می‌نمایند، اجر و پاداش ویژه‌ای در نظر می‌گیرد. در ابواب مقدمات النکاح به نقل از پیامبر اکرم (ص) آمده است. هر کس در تزویج زن و مرد مؤمنی بکوشد تا آنها را با یکدیگر جمع کند، به هر گامی که بردارد یا کلمه‌ای که در این راه بگوید، ثواب یکسال عبادت را دارد. (باب ۱۲).

رشیدپور (۱۳۷۳) اظهار می‌دارد: جوانان باید درباره ازدواج واقع‌نگر بوده و شرایط یک ازدواج موفق را بدانند. ازدواجی که سلامت جسم و روان خانواده‌ای که در آینده تشکیل خواهد شد را تأمین نماید. آنها باید با شناخت و آگاهی از مسائلی که ممکن است زندگی مشترک آینده‌شان را با مشکلات مواجه سازد، تصمیم به ازدواج بگیرند (ص ۲۸).

بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که در هر

کاظم‌زاده (۱۳۶۷) گفته است: جوامع بر اساس کانون‌های خانواده شکل می‌گیرند و هستی خانواده از ازدواج است. لذا هر ازدواجی چه از نظر روانی و چه از نظر اجتماعی و اقتصادی بر کل سیستم جامعه مؤثر می‌باشد. (صفحه ۳۶).

لانکستر (۱۹۸۸) نیز بیان داشته است: خانواده مهمترین واحد رفتار اجتماعی جامعه است که تغییرات قابل توجهی را در آن می‌توان مشاهده کرد که روی پیشرفت خانواده در ارتباط با ساخت آن، عملکرد و ارتباطات خانواده و اجتماعات اثر می‌گذارند. (ص ۳۵۳).

امر ازدواج در اسلام آنقدر مورد تأیید قرار گرفته است که خداوند برای کسانی که در این امر خیر، پیش قدم شده و به افراد مجرد، برای همسرگزینی

#### ۴) موانع اقتصادی

پژوهشگر در طی دوران تحصیل و تدریس خود در دانشگاه و حضور در جامعه متوجه شد که سن ازدواج جوانان رو به فزونی است و از طرفی مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که علل افزایش سن ازدواج را موانع زیادی تشکیل می‌دهد که به مقادیری از آنها اشاره شد. لذا پژوهشگر پس از مشاوره با معاونت آموزشی و پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان زنجان، تصمیم گرفت تا در این زمینه تحقیقی به عمل آورد، شاید که نتایج این تحقیق بتواند راهگشای مشکلات جوانان کشور اسلامی ایران باشد.

#### مروری بر مطالعات:

با توجه به وجود اختلافات عمیق فرهنگی میان ایران و ممالک غربی، موانع و مشکلات مربوط به ازدواج نیز، تفاوت‌های فاحشی با یکدیگر دارند. در سال ۱۹۹۱ سه مطالعه مختلف در مورد تأثیر سیگاری بودن افراد بر ازدواج آنان انجام و مقاله‌ای تحت عنوان «اثرات منفی سیگاری بودن» منتشر گردید.

مطالعه اول توسط جی - مالوف<sup>(۱)</sup> بر روی ۱۳۶ نمونه از دانشجویان در آستانه ازدواج انجام شد. نتیجه نشان داد که غیر سیگاری بودن، شرط اصلی ازدواج آنان بوده و آنها حاضر نیستند با فرد سیگاری ازدواج نمایند. در مطالعه دوم در همین سال توسط ان - اس - شوت<sup>(۲)</sup> بر روی ۳۵ دانشجویان انجام شد، همین نتیجه حاصل شد. در مطالعه سوم توسط کنیون<sup>(۳)</sup> بر روی ۶۳ دانشجویان انجام شد. تمایلات فردی این دانشجویان

دوره‌ای، موانع خاصی بر سر راه ازدواج جوانان بوده است. بطوری که بهنام<sup>(۱۳۳۹)</sup> در مورد عواملی که باعث بالاتر رفتن سن ازدواج در ایران شده است، می‌نویسد:

۱) انتشار تعلیمات متوسطه و عالی برای پسران و به درجات ضعیف‌تر برای دختران مانع ازدواج‌های زودرس است.

۲) لزوم خدمت سربازی برای مردان خصوصاً در شهرها، زن گرفتن را به عقب می‌اندازد.

۳) ضرورت یک تخصص برای تأمین معاش و استقلال عامل دیگری است.

۴) عامل دیگر، رواج روز افزون سرگرمی‌ها و تفریحات بیرون خانه و باب شدن روابط آزاد دو جنس است که در محیط شهری رو به فزونی است.

۵) تغییر هدف زناشویی را در آخر باید ذکر کرد، در گذشته مرد هنگام ازدواج، بیشتر پای‌بند ملاحظات اجتماعی و اقتصادی بوده و رعایت مصالح خانوادگی را می‌کرد و چون قصد تشکیل عائله‌ای رو به گسترش را داشت همسری بسیار جوان برمی‌گزید. امروزه مرد شریک زندگی و رفیق راه می‌خواهد و طالب همسری است که با او هماهنگی روحی و فکری داشته باشد، از این رو کسی را طلب می‌کند که پختگی کامل برای زندگی داشته و قادر باشد که ارتباط عقلی و معنوی با وی برقرار کند (ص ۳۱).

پژوهشگر با توجه به نظرات کارشناسان و متخصصان موانع موجود در مسیر ازدواج دانشجویان را به ۴ دسته عمده تقسیم می‌کند:

۱) موانع اجتماعی

۲) موانع فرهنگی، مذهبی

۳) موانع فردی

1- Malovf - j

2. Schutte.N.S.

3. Kenyon

دانشجویان دانشگاههای مختلف شهر زنجان، سال ۱۳۷۵.

### سؤالات پژوهش:

۱- موانع ازدواج دانشجویان دانشگاههای مختلف شهر زنجان کدامند؟

۲- موانع اجتماعی ازدواج دانشجویان دانشگاههای مختلف شهر زنجان کدامند؟

۳- موانع فرهنگی - مذهبی ازدواج دانشجویان دانشگاههای مختلف شهر زنجان کدامند؟

۴- موانع فردی ازدواج دانشجویان دانشگاههای مختلف شهر زنجان کدامند؟

۵- موانع اقتصادی ازدواج دانشجویان دانشگاههای مختلف شهر زنجان کدامند؟

### روش تحقیق:

این پژوهش یک مطالعه توصیفی است که به منظور بررسی موانع ازدواج از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه زنجان انجام شده است.

جامعه پژوهش شامل کلیه دانشجویان مشغول به تحصیل در دانشگاه علوم پزشکی، دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه زنجان که هرگز ازدواج ننموده‌اند، می‌باشد.

نمونه‌گیری به صورت تصادفی از جامعه پژوهش انجام گرفت، به این صورت که در کلاسهای مختلف و هنگام امتحانات پایان نیمسال دوم ۷۵-۱۳۷۴ پرسشنامه بین ۵۰۰ نفر توزیع شد و پس از جمع‌آوری آنالیز آماری صورت گرفت. (بدلیل عدم بازگشت بعضی از پرسشنامه‌ها و هم چنین نقص در پر کردن پرسشنامه‌ها، تعداد ۲۱۷ نمونه حذف و فقط بر روی

برای غیر سیگاری بودن همسرانشان به طور واضحی بیشتر از عموم مردم بود.

مطالعه‌ای توسط شاهین رفیعی در سال ۱۳۷۱ تحت عنوان «بررسی نگرش معیارهای انتخاب همسر در بین زنان و مردان مجرد ۲۵-۳۰ ساله شهر تهران با توجه به تئوری «همسان همسری و نیازهای شخصیتی مکمل» انجام شد. نتیجه نشان داد که دختران در فاکتورهای (طبقه اجتماعی، میزان درآمد، قدرت روانی و بدنی، برخورد با مسائل، تجزیه و تحلیل مسائل، میزان استقلال فکری از خانواده، میزان استقلال اجتماعی و اقتصادی خانواده) و پسران در فاکتورهای (طبقه اجتماعی، قدرت روانی، برخورد با مسائل، رتبه شغلی، قدرت تجزیه و تحلیل مسائل، سطح بروز احساسات درونی) به تئوری نیازهای شخصیتی مکمل گرایش داشته‌اند.

### اهداف:

هدف کلی: تعیین موانع ازدواج از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی زنجان، دانشگاه زنجان و دانشگاه آزاد اسلامی (دانشگاههای مختلف شهر زنجان)، سال ۱۳۷۵.

### اهداف جزئی:

۱- تعیین موانع اجتماعی ازدواج از دیدگاه دانشجویان دانشگاههای مختلف شهر زنجان، سال ۱۳۷۵.

۲- تعیین موانع فرهنگی - مذهبی ازدواج از دیدگاه دانشجویان دانشگاههای مختلف شهر زنجان، سال ۱۳۷۵.

۳- تعیین موانع فردی ازدواج از دیدگاه دانشجویان دانشگاههای مختلف شهر زنجان، سال ۱۳۷۵.

۴- تعیین موانع اقتصادی ازدواج از دیدگاه

جزء محدودیتهای این پژوهش محسوب شوند.

### یافته‌های پژوهش

در این قسمت به منظور دستیابی به اهداف پژوهش، اطلاعات و داده‌های گردآوری شده بصورت جداول توزیع فراوانی مطلق و نسبی ارائه شده که با آمار توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

جداول شماره ۱ الی ۱۵ مربوط به اطلاعات جمع‌آوری شده در مورد مشخصات فردی (سن، جنس، رشته تحصیلی، سال تحصیلی، دانشکده محل تحصیل، دانشگاه محل تحصیل، شغل پدر، شغل مادر، اشتغال به کار در حین تحصیل، میزان درآمد ماهیانه دانشجوی، تصمیم به ازدواج) می‌باشد.

به منظور دستیابی به هدف شماره ۱ (تعیین موانع اجتماعی از دیدگاه دانشجویان دانشگاههای مختلف شهر زنجان، سال ۱۳۷۵) جدول شماره ۱۲ ارائه گردید.

به منظور دستیابی به هدف شماره ۲ (تعیین موانع فرهنگی - مذهبی از دیدگاه دانشجویان دانشگاههای مختلف شهر زنجان، سال ۱۳۷۵) جدول شماره ۱۳ ارائه گردید.

بر اساس هدف جزئی شماره ۳ (تعیین موانع فردی از دیدگاه دانشجویان دانشگاههای مختلف شهر زنجان، سال ۱۳۷۵) جدول شماره ۱۴ تنظیم شد.

در نهایت جدول ۱۵ به منظور دستیابی به هدف شماره ۴ (تعیین موانع اقتصادی از دیدگاه دانشجویان دانشگاههای مختلف شهر زنجان، سال ۱۳۷۵) تهیه و تنظیم گردید.

۲۸۳ نمونه باقیمانده آنالیز آماری صورت گرفت).

محیط پژوهش شامل دانشگاه علوم پزشکی، دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه زنجان بود.

ابزار گردآوری اطلاعات جهت بررسی نظرات واحدهای پژوهش، پرسشنامه دوی بخشی بود. در بخش اول پرسشنامه ۱۲ سؤال مربوط به اطلاعات دموگرافیک و در بخش اختصاصی (شامل ۴ قسمت موانع اجتماعی، موانع فرهنگی و مذهبی، موانع فردی و موانع اقتصادی) ۳۷ سؤال در رابطه با اهداف پژوهش طرح و تنظیم گردید.

(لازم به ذکر است به منظور تهیه پرسشنامه از صاحب‌نظران جامعه‌شناسی، اساتید آمار، اقتصاد و روان‌شناسی کمک گرفته شد و اصلاحات لازم در مورد پرسشنامه انجام گرفت).

### محدودیت پژوهش

۱- ممکن است تعدادی از شرکت‌کنندگان در این پژوهش از جواب دادن به برخی از سؤالات که وضعیت اقتصادی یا مسائل فرهنگی آنان را زیر سؤال می‌برد، خودداری نمایند.

۲- ممکن است در پاسخگویی به سؤالات، دانشجوی عدم صداقت داشته باشد. با توضیح هدف پژوهش و عدم اجبار برای شرکت در تحقیق و پاسخ به تمامی سؤالات در حدامکان این محدودیت تقلیل یافت. از طرفی پرسشنامه‌های ناقص پر شده نیز در آنالیز آماری حذف گردید.

۳- محدودیت دیگر وضعیت روحی، روانی دانشجوی هنگام پاسخگویی به پرسشنامه می‌باشد.

۴- تغییرات محیط مانند سر و صدا، گرما، سرما، نور و غیره ... نیز با تأثیر بر تمرکز دانشجو می‌توانند

جدول شماره ۱: توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانشجویان بر حسب جنس در دانشگاههای مختلف شهر زنجان  
سال ۱۳۷۵

| جنس  | تعداد | درصد  |
|------|-------|-------|
| مذکر | ۱۴۶   | ۵۱/۶  |
| مؤنث | ۱۳۷   | ۴۸/۴  |
| جمع  | ۲۸۳   | ۱۰۰/۰ |

جدول شماره ۲: توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانشجویان بر حسب سن در دانشگاههای مختلف شهر زنجان  
سال ۱۳۷۵

| سن بر حسب سال | تعداد | درصد  |
|---------------|-------|-------|
| ۱۸/۱-۲۲       | ۱۶۱   | ۵۶/۹  |
| ۲۲/۱-۲۶       | ۱۰۷   | ۳۷/۸  |
| ۲۶/۱-۳۰       | ۱۳    | ۴/۶   |
| بیش از ۳۰ سال | ۲     | ۰/۷   |
| جمع           | ۲۸۳   | ۱۰۰/۰ |
| میانگین       |       | ۲۲/۳۷ |
| انحراف معیار  |       | ۲/۴۰  |

جدول شماره ۳: توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانشجویان بر حسب رشته تحصیلی در دانشگاههای مختلف شهر زنجان سال ۱۳۷۵

| رشته تحصیلی     | تعداد | درصد  |
|-----------------|-------|-------|
| پرستاری         | ۶۷    | ۲۳/۷  |
| پزشکی           | ۹۰    | ۳۱/۸  |
| میکروبیولوژی    | ۱۳    | ۴/۶   |
| علوم آزمایشگاهی | ۴     | ۱/۴   |
| مامائی          | ۲۲    | ۷/۸   |
| اتاق عمل        | ۳     | ۱/۱   |
| بهداشت محیط     | ۵     | ۱/۸   |
| مهندسی عمران    | ۴     | ۱/۴   |
| ادبیات          | ۴     | ۱/۴   |
| مهندسی کشاورزی  | ۳     | ۱/۱   |
| الهیات          | ۱۳    | ۴/۶   |
| جغرافیا         | ۲     | ۰/۷   |
| حسابداری        | ۳۸    | ۱۳/۴  |
| علوم سیاسی      | ۸     | ۲/۸   |
| کامپیوتر        | ۳     | ۱/۱   |
| حقوق قضائی      | ۱     | ۰/۴   |
| مدیریت دولتی    | ۳     | ۱/۱   |
| جمع کل          | ۲۸۳   | ۱۰۰/۰ |

جدول شماره ۴: توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانشجویان بر حسب سال تحصیلی در دانشگاههای مختلف شهر

زنجان سال ۱۳۷۵

| سال تحصیلی | تعداد | درصد  |
|------------|-------|-------|
| اول        | ۶۴    | ۲۲/۶  |
| دوم        | ۶۹    | ۲۴/۶  |
| سوم        | ۷۶    | ۲۶/۹  |
| چهارم      | ۴۵    | ۱۵/۹  |
| پنجم       | ۶     | ۲/۱   |
| ششم        | ۱۴    | ۴/۹   |
| هفتم       | ۹     | ۳/۲   |
| جمع        | ۲۸۳   | ۱۰۰/۰ |

جدول شماره ۵: توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانشجویان بر حسب دانشگاه محل تحصیل در دانشگاههای

مختلف شهر زنجان، سال ۱۳۷۵

| دانشگاه محل تحصیل   | تعداد | درصد  |
|---------------------|-------|-------|
| دانشگاه آزاد اسلامی | ۸۰    | ۲۸/۳  |
| دانشگاه زنجان       | ۳۵    | ۱۲/۴  |
| دانشگاه علوم پزشکی  | ۱۶۸   | ۵۹/۳  |
| جمع                 | ۲۸۳   | ۱۰۰/۰ |

جدول شماره ۶: توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانشجویان بر حسب شغل پدر در دانشگاههای مختلف شهر

زنجان، سال ۱۳۷۵

| شغل پدر  | تعداد | درصد  |
|----------|-------|-------|
| آزاد     | ۱۳۱   | ۴۶/۳  |
| کارمند   | ۶۵    | ۲۳/۰  |
| فرهنگی   | ۱۸    | ۶/۴   |
| کارگر    | ۲۳    | ۸/۱   |
| بازنشسته | ۲۴    | ۸/۵   |
| ارتشی    | ۱۴    | ۴/۹   |
| بیکار    | ۴     | ۱/۴   |
| فاقد پدر | ۴     | ۱/۴   |
| جمع      | ۲۸۳   | ۱۰۰/۰ |

جدول شماره ۷: توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانشجویان بر حسب شغل مادر در دانشگاههای مختلف شهر زنجان، سال ۱۳۷۵

| درصد  | تعداد | شغل مادر  |
|-------|-------|-----------|
| ۸۷/۶  | ۲۴۸   | خانه‌دار  |
| ۵/۷   | ۱۶    | فرهنگی    |
| ۰/۷   | ۲     | کارگر     |
| ۴/۶   | ۱۳    | کارمند    |
| ۰/۴   | ۱     | فاقد مادر |
| ۰/۴   | ۱     | پزشک      |
| ۰/۴   | ۱     | بازنشسته  |
| ۰/۴   | ۱     | مهندس     |
| ۱۰۰/۰ | ۲۸۳   | جمع       |

جدول شماره ۸: توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانشجویان بر حسب شاغل بودن در دانشگاههای مختلف شهر زنجان، سال ۱۳۷۵

| درصد  | تعداد | شاغل بودن |
|-------|-------|-----------|
| ۱۶/۶  | ۴۷    | بلی       |
| ۸۳/۴  | ۲۳۶   | خیر       |
| ۱۰۰/۰ | ۲۸۳   | جمع       |

جدول شماره ۹: توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانشجویان شاغل بر حسب میزان درآمد ماهیانه در دانشگاههای مختلف شهر زنجان، سال ۱۳۷۵

| درصد   | تعداد | میزان درآمد ماهیانه بر حسب هزار تومان |
|--------|-------|---------------------------------------|
| ۵/۳    | ۱۵    | ۵-۱۰                                  |
| ۴/۹    | ۱۴    | ۱۰/۱-۱۵                               |
| ۳/۹    | ۱۱    | ۱۵/۱-۲۰                               |
| ۱/۱    | ۳     | ۲۰/۱-۲۵                               |
| ۱/۱    | ۳     | بیش از ۲۵                             |
| ۸۳/۷   | ۲۳۷   | دانشجویان غیر شاغل                    |
| ۱۰۰/۰  | ۲۸۳   | جمع                                   |
| ۱۵/۵۰۰ |       | میانگین                               |
| ۸/۲۱   |       | انحراف معیار                          |

جدول شماره ۱۰: توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانشجویان بر حسب تصمیم به ازدواج در دانشگاه‌های مختلف شهر زنجان سال ۱۳۷۵

| تصمیم به ازدواج | تعداد | درصد  |
|-----------------|-------|-------|
| بلی             | ۱۱۰   | ۳۸/۹  |
| خیر             | ۱۷۳   | ۶۱/۱  |
| جمع             | ۲۸۳   | ۱۰۰/۰ |

جدول شماره ۱۱: توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانشجویان بر حسب مدت زمان تصمیم به ازدواج در دانشگاه‌های مختلف شهر زنجان، ۱۳۷۵

| مدت زمان تصمیم به ازدواج | تعداد | درصد  |
|--------------------------|-------|-------|
| ۱                        | ۶۸    | ۲۴/۰  |
| ۲                        | ۲۳    | ۸/۱   |
| ۳                        | ۹     | ۳/۲   |
| ۴                        | ۵     | ۱/۸   |
| ۵                        | ۱     | ۰/۴   |
| ۶                        | ۲     | ۰/۷   |
| ۱۰                       | ۲     | ۰/۷   |
| تصمیم به ازدواج نداشتند  | ۱۷۳   | ۶۱/۱  |
| جمع                      | ۲۸۳   | ۱۰۰/۰ |

جدول شماره ۱۲: توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانشجویان بر حسب موانع اجتماعی ازدواج در دانشگاه‌های مختلف شهر زنجان، ۱۳۷۵

| موانع اجتماعی              | زیاد  |      | کم    |      | اصلاً |      |
|----------------------------|-------|------|-------|------|-------|------|
|                            | تعداد | درصد | تعداد | درصد | تعداد | درصد |
| امکان انتخاب همسر          | ۱۰۶   | ۳۷/۵ | ۹۶    | ۳۳/۹ | ۸۱    | ۲۸/۹ |
| امکان معاشرت در محیط تحصیل | ۴۵    | ۱۵/۹ | ۱۲۰   | ۴۲/۴ | ۱۱۸   | ۴۱/۷ |
| رشته تحصیلی همسر           | ۱۰۲   | ۳۶/۱ | ۱۲۹   | ۴۵/۶ | ۵۲    | ۱۸/۴ |
| رشته تحصیلی خود فرد        | ۱۱۹   | ۳۲/۱ | ۸۸    | ۳۱/۰ | ۷۶    | ۲۶/۹ |
| اختلاف طبقه اجتماعی        | ۱۲۴   | ۶۱/۶ | ۶۲    | ۲۱/۹ | ۴۷    | ۱۶/۶ |
| اختلاف نظر سیاسی           | ۱۸۰   | ۵۳/۶ | ۸۱    | ۲۸/۶ | ۲۲    | ۷/۸  |
| دوران سربازی               | ۱۸۴   | ۶۵/۰ | ۴۹    | ۱۷/۳ | ۵۰    | ۱۷/۷ |
| گذراندن دوره طرح           | ۱۱۲   | ۴۳/۱ | ۱۰۹   | ۳۸/۵ | ۶۲    | ۲۱/۹ |
| طول مدت تحصیل              | ۱۵۸   | ۵۵/۸ | ۹۴    | ۳۳/۲ | ۳۱    | ۱۱/۰ |
| سیگاری بودن فرد            | ۱۷۹   | ۶۳/۲ | ۷۶    | ۲۶/۹ | ۲۸    | ۹/۹  |
| اعتیاد فرد                 | ۲۷۱   | ۹۵/۷ | ۴     | ۱/۵  | ۸     | ۲/۸  |

جدول شماره ۱۳: توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانشجویان بر حسب موانع فرهنگی - مذهبی در دانشگاههای مختلف شهر زنجان، ۱۳۷۵

| موانع فرهنگی - مذهبی           | زیاد  |      | کم    |      | اصلاً |      |
|--------------------------------|-------|------|-------|------|-------|------|
|                                | تعداد | درصد | تعداد | درصد | تعداد | درصد |
| شاغل بودن زن                   | ۴۸    | ۱۶/۹ | ۱۲۳   | ۴۳/۵ | ۱۱۲   | ۳۹/۶ |
| نوع شغل پدر                    | ۷۰    | ۲۴/۷ | ۹۹    | ۳۵/۰ | ۱۱۴   | ۴۰/۳ |
| تعلقات خانوادگی                | ۱۴۴   | ۵۰/۹ | ۱۰۷   | ۳۷/۸ | ۳۲    | ۱۱/۳ |
| عدم تمایل به ازدواج فامیلی     | ۱۳۶   | ۴۰/۱ | ۷۹    | ۲۷/۹ | ۶۸    | ۲۴/۰ |
| اجبار به زندگی با خانواده همسر | ۱۵۸   | ۵۵/۸ | ۷۹    | ۲۷/۹ | ۴۶    | ۱۶/۳ |
| اجبار به زندگی در شهرستان      | ۱۲۴   | ۴۳/۹ | ۸۹    | ۳۱/۴ | ۷۰    | ۲۴/۷ |
| اختلاف مذهب                    | ۲۴۰   | ۸۴/۸ | ۲۷    | ۹/۵  | ۱۶    | ۵/۷  |
| اختلاف زبان و لهجه             | ۱۰۴   | ۳۶/۸ | ۱۰۷   | ۳۷/۸ | ۷۲    | ۲۵/۴ |
| اختلاف قومیت                   | ۱۲۱   | ۴۲/۷ | ۱۰۵   | ۳۷/۱ | ۶۷    | ۲۳/۷ |
| تک والدین بودن همسر            | ۵۴    | ۱۹/۱ | ۹۹    | ۳۵/۰ | ۱۳۰   | ۴۵/۹ |
| تک فرزند بودن همسر             | ۵۸    | ۲۰/۴ | ۹۳    | ۳۲/۸ | ۱۳۲   | ۴۶/۸ |

جدول شماره ۱۴: توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانشجویان بر حسب موانع فردی در دانشگاههای مختلف شهر زنجان، ۱۳۷۵

| موانع فردی                                | زیاد  |      | کم    |      | اصلاً |      |
|-------------------------------------------|-------|------|-------|------|-------|------|
|                                           | تعداد | درصد | تعداد | درصد | تعداد | درصد |
| خجالتی بودن                               | ۱۸۷   | ۶۶/۱ | ۵۷    | ۲۰/۱ | ۳۹    | ۱۳/۸ |
| شکل ظاهری فرد                             | ۱۰۱   | ۳۵/۶ | ۹۱    | ۳۲/۲ | ۹۱    | ۳۲/۲ |
| عدم زیبایی همسر                           | ۱۳۱   | ۴۶/۳ | ۱۱۳   | ۳۹/۹ | ۳۹    | ۱۳/۸ |
| وجود ناهنجاری ژنتیکی در خانواده طرف مقابل | ۲۳۹   | ۸۴/۵ | ۴۰    | ۱۴/۱ | ۴     | ۱/۴  |
| وجود نقص عضو در طرفین                     | ۲۲۷   | ۸۰/۲ | ۴۱    | ۱۴/۵ | ۱۵    | ۵/۳  |
| وجود بیماری جسمی یا روحی                  | ۲۶۶   | ۹۴/۰ | ۱۱    | ۳/۹  | ۶     | ۲/۱  |
| وجود عادات شخصی خاص                       | ۱۸۴   | ۶۵/۱ | ۸۷    | ۳۰/۷ | ۱۲    | ۴/۲  |
| وجود اختلاف سنی                           | ۱۷۶   | ۶۲/۲ | ۸۷    | ۳۰/۷ | ۲۰    | ۷/۱  |
| عدم علاقه به طرف مقابل                    | ۲۶۴   | ۹۳/۳ | ۸     | ۲/۸  | ۱۱    | ۳/۹  |

جدول شماره ۱۵: توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانشجویان بر حسب موانع اقتصادی در دانشگاههای مختلف شهر زنجان، ۱۳۷۵

| موانع اقتصادی                   |      | زیاد  |      | کم    |      | اصلاً |      |
|---------------------------------|------|-------|------|-------|------|-------|------|
| تعداد                           | درصد | تعداد | درصد | تعداد | درصد | تعداد | درصد |
| ۱۰۶                             | ۳۷/۵ | ۱۱۷   | ۴۱/۳ | ۶۰    | ۲۱/۲ |       |      |
| وضعیت‌های خانواده همسر          |      |       |      |       |      |       |      |
| ۱۸۹                             | ۶۶/۷ | ۶۳    | ۲۲/۳ | ۳۱    | ۱۱/۰ |       |      |
| مخارج ازدواج رسمی و برگزاری جشن |      |       |      |       |      |       |      |
| ۱۵۶                             | ۵۵/۱ | ۹۱    | ۳۲/۲ | ۳۶    | ۱۲/۷ |       |      |
| وجوه مهریه و شیربها             |      |       |      |       |      |       |      |
| ۱۷۸                             | ۶۲/۹ | ۷۱    | ۲۵/۱ | ۳۴    | ۱۲/۰ |       |      |
| نداشتن مسکن                     |      |       |      |       |      |       |      |
| ۱۶۴                             | ۵۷/۹ | ۸۰    | ۲۸/۳ | ۳۹    | ۱۳/۸ |       |      |
| تهیه جهیزیه                     |      |       |      |       |      |       |      |
| ۱۹۱                             | ۶۷/۴ | ۷۷    | ۲۷/۲ | ۳۵    | ۱۲/۴ |       |      |
| میزان درآمد همسر                |      |       |      |       |      |       |      |

### نتایج پژوهش:

طبق جدول شماره ۶، شغل پدر اکثریت نمونه‌ها ۴۶/۳٪ آزاد بود، و اقلیت آنها ۱/۴٪ پدرانشان بیکار بودند.

بنا به آنچه که در جدول شماره ۷ آمده است، اکثریت نمونه‌ها ۸۷/۶٪ مادران خانه‌دار و اقلیت آنها ۰/۴٪ مادران پزشک یا مهندس و یا بازنشسته (به نسبت مساوی) داشتند. فقط ۰/۴٪ نمونه‌ها فاقد مادر بودند (مادرانشان فوت کرده بودند).

با توجه به مندرجات جدول شماره ۸ و ۹ که توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانشجویان بر حسب شاغل بودن در حین تحصیل را نشان می‌دهد، درمی‌یابیم که فقط ۱۶/۶٪ نمونه‌ها در حین تحصیل، شاغل بودند و از میان شاغلین ۳۲/۷٪ نمونه‌ها درآمد ماهیانه ۵-۱۰ هزار تومان داشتند و حداقل آنها (۶/۵٪) بیش از ۲۰ هزار تومان درآمد داشتند، متوسط درآمد ماهیانه نمونه‌های شاغل ۱۵۱۵۰۰ ریال بود.

با توجه به یافته‌های جدول شماره ۱۰ و ۱۱ اکثر نمونه‌ها (۶۱/۱٪) تصمیم به ازدواج نداشتند و فقط

خلاصه یافته‌ها و تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده در جداول ۱ تا ۱۵ به منظور دستیابی به اهداف پژوهش، خلاصه شده است.

طبق جدول شماره ۳ که توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانشجویان دانشگاه‌های مختلف شهر زنجان را بر حسب رشته تحصیلی نشان می‌دهد، بیشترین تعداد دانشجویان در رشته پزشکی (۹۰ نفر) و کمترین تعداد (۱ نفر) در رشته حقوق قضائی تحصیل می‌کردند.

طبق جدول شماره ۴ که توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانشجویان بر حسب سال تحصیلی در دانشگاه‌های مختلف شهر زنجان را نشان می‌دهد، اکثریت نمونه‌ها در سال سوم و اقلیت آنها در سال پنجم تحصیل بودند.

جدول شماره ۵ نشان دهنده دانشگاه محل تحصیل نمونه‌های پژوهش است. طبق آمار حاصله ۵۹/۳٪ در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان زنجان، ۲۸/۳٪ در دانشگاه آزاد اسلامی و ۱۲/۴٪ در دانشگاه زنجان مشغول به تحصیل بودند.

(۱۳۷۵) ارائه شد یافته‌های جدول نشان داد که مهمترین مانع اقتصادی ازدواج در درجه اول، میزان درآمد کم همسر (۶۷/۴٪) و مخارج ازدواج رسمی و برگزاری جشن در درجه دوم اهمیت (۶۶/۷٪) می‌باشد و کمترین مانع وضع مالی خانواده همسر بوده است. آنالیز آماری انجام شده بر اطلاعات و داده‌ها نشان داد که مهمترین مانع اجتماعی از دیدگاه افراد مذکر (۹۳/۸٪) و مؤنث (۹۷/۸٪) اعتیاد فرد، مهمترین مانع فرهنگی و مذهبی به ترتیب (۸۲/۹٪) مذکر و (۸۶/۹٪) مؤنث اختلاف مذهب، مهمترین مانع فردی به ترتیب (۹۳/۸٪) مذکر و (۹۴/۲٪) مؤنث وجود بیماری جسمی یا روانی در طرفین و مهمترین مانع اقتصادی از دیدگاه آقایان (۸۰/۸٪) مخارج ازدواج رسمی و برگزاری جشن و از دیدگاه خانمها (۷۰/۱٪) میزان درآمد همسر بوده است.

در رابطه با ارتباط بین سال تحصیل دانشجویان و موانع ازدواج از دیدگاه آنان، آنالیز آماری نشان داد که از دیدگاه همه دانشجویان در مقاطع مختلف تحصیلی (سالهای اول تا هفتم تحصیل) مهمترین مانع اجتماعی، اعتیاد، مانع فرهنگی، مذهبی اختلاف مذهب، مانع فردی بیماری جسمی یا روانی در طرفین است. اما در مورد موانع اقتصادی اکثریت دانشجویان سال اول، (۷۰/۳٪) و (۱۰۰/۰٪) دانشجویان سال پنجم، (۷۸/۶٪) دانشجویان سال ششم نداشتن مسکن و از دیدگاه دانشجویان سال دوم اکثریتشان (۷۱/۰٪) سال سوم (۵۷/۹٪)، سال چهارم (۶۴/۴٪) و سال هفتم (۸۸/۹٪) مخارج ازدواج رسمی و برگزاری جشن مهمترین مانع اقتصادی به شمار می‌رفت.

دانشجویان رشته پرستاری (۹۸/۵٪) اکثریت آنها اظهار نمودند، عدم علاقه به طرف مقابل مهمترین مانع

(۳۸/۹٪) تصمیم به ازدواج گرفته بودند. از میان تصمیم گیرندگان به ازدواج، ۲۴/۰٪ به مدت یکسال تصمیم به ازدواج گرفته و فقط ۴/۰٪ از ۵ سال قبل تصمیم به ازدواج داشتند. جهت دستیابی به هدف شماره ۱ (تعیین موانع اجتماعی ازدواج از دیدگاه دانشجویان دانشگاههای مختلف شهر زنجان سال ۱۳۷۵) جدول شماره ۱۲ تنظیم گردید. یافته‌های حاصله نشان داد که در میان موانع اجتماعی اعتیاد فرد مهمترین مانع ازدواج به شمار می‌رود (۹۵/۷٪) و امکان معاشرت در محیط تحصیل از درجه کم اهمیت (۴۱/۱٪) برخوردار بوده است.

به منظور دستیابی به هدف شماره ۲ (تعیین موانع فرهنگی - مذهبی ازدواج از دیدگاه دانشجویان دانشگاههای مختلف شهر زنجان، سال ۱۳۷۵) جدول شماره ۱۳ ارائه شد. بر اساس یافته‌های جدول می‌توان اظهار نمود که مهمترین مانع فرهنگی - مذهبی ازدواج از دیدگاه اکثریت دانشجویان (۸۴/۸٪) اختلاف مذهب و کمترین مانع تک فرزندی و تک والد بودن همسر بوده است.

جدول شماره ۱۴ بمنظور دستیابی به هدف شماره ۳ (تعیین موانع فردی ازدواج از دیدگاه دانشجویان دانشگاههای مختلف شهر زنجان، سال ۱۳۷۵) تنظیم گشت. آنالیز آماری نشان داد که مهمترین عامل ممانعت کننده فردی ازدواج، وجود بیماری جسمی یا روانی در طرفین می‌باشد و شکل ظاهری فرد از اهمیت کمی برخوردار است.

جدول شماره ۱۵ نیز جهت دستیابی به هدف شماره ۴ (تعیین موانع اقتصادی ازدواج از دیدگاه دانشجویان دانشگاههای مختلف شهر زنجان، سال

اشد مجازات برای عاملین فروش مواد مخدر و معتادین، اعتیاد را کاهش دهد. از طرفی بعنوان رابطین بهداشتی باید آزمایش اعتیاد را جدی گرفته و در نهایت دقت و اطمینان انجام داد.

در رابطه با سؤال سوم و هدف دوم پژوهش، مهمترین مانع فرهنگی - مذهبی از دیدگاه کلیه دانشجویان، اختلاف مذهب طرفین است.

جهت پاسخگویی به سؤال چهارم و هدف سوم پژوهش آنالیز آماری نشان داد که مهمترین مانع فردی از دیدگاه اکثریت دانشجویان در تمامی مقاطع تحصیل، مذکر و مؤنث دانشگاههای مختلف و اکثر رشتههای تحصیلی وجود بیماری جسمی یا روانی در طرفین است که بالاخص این امر در مورد دانشجویان پزشکی بیشتر صدق می نمود. با توجه به یافتههای حاصله می توان پیشنهاد نمود که با اجرای برنامه های آموزشی از طریق رسانه های گروهی بخصوص صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران آگاهی جوانان کشور پهناور اسلامی ایران نسبت به بیماریها و بخصوص بیماریهای ارثی، دید آنان را وسیع نمود چه بسا بسیاری از بیماریهای جسمی یا روانی کمتر بصورت ارث منتقل می شود و با آگاهی یافتن از این امر می توان این مانع را کمتر نمود. از طرفی مشاوره قبل از ازدواج نیز در وسیع نمودن دید جوانان نسبت به بیماریهای منتقله ارثی نقش بسزائی دارد. آموزش بهداشت از طریق کلاس های حضوری و غیر حضوری و رسانه های گروهی باعث پیشگیری از بروز بیماریهای جسمی و یا روانی خواهد شد که از دولت انتظار می رود بیش از پیش به این امر مهم بپردازد.

در مورد پاسخگویی به سؤال پنجم و هدف چهارم پژوهش یافته ها نشان داد که با نسبتهای گوناگون

فردی ازدواج آنهاست و دانشجویان رشته ادبیات (۱۰۰٪) وجود اختلاف سنی را مهمترین مانع برشمردند. مهمترین مانع اقتصادی از دیدگاه اکثریت دانشجویان پرستاری (۵۸/۲٪)، علوم آزمایشگاهی (۷۵٪)، مامائی (۸۶/۴٪) و علوم سیاسی (۸۷/۵٪) میزان درآمد همسر و از دیدگاه دانشجویان پزشکی (۷۱/۱٪)، رشته بهداشت محیط (۸۰٪)، رشته جغرافیا (۱۰۰٪) و رشته حسابداری (۷۸/۹٪) و رشته کامپیوتر، حقوق قضائی و مدیریت دولتی (۱۰۰٪) نداشتن مسکن و از دیدگاه دانشجویان سایر رشته ها مخارج ازدواج رسمی و برگزاری جشن بود.

از دیدگاه اکثریت دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی (۶۷/۵٪) و دانشجویان دانشگاه زنجان (۷۷/۱٪) مخارج ازدواج رسمی و برگزاری جشن و از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی (۶۴/۹٪) میزان درآمد همسر مهمترین مانع می باشد.

### نتیجه گیری نهایی

با توجه به آنالیز آماری می توان چنین نتیجه گرفت که مهمترین موانع ازدواج از دیدگاه دانشجویان موانع فردی است. پس سؤال اول پژوهش مبنی بر آن که موانع ازدواج دانشجویان دانشگاه های مختلف شهر زنجان کدامند؟ پاسخ داده شد.

در ارتباط با سؤال دوم و هدف اول پژوهش مشخص شد که مهمترین مانع اجتماعی از دیدگاه دانشجویان تمامی رشته ها، تمامی مقاطع تحصیل، همه دانشگاه های شهر زنجان، شاغلین و غیر شاغلین، مذکر و مؤنث اعتیاد بود. با توجه به این یافته می توان پیشنهاد نمود که دولت با اتخاذ تصمیماتی برای از بین بردن نرخ بیکاری و پربار کردن اوقات فراغت جوانان و

جمهوری اسلامی ایران می‌توان به میزان زیادی به جوانان کمک کرد. آموزش بهره‌وری اقتصادی، مالی و ... از طرق مختلف و بخصوص در دبیرستانها و مدارس راهنمایی برای آشنائی جوانان گام مثبت دیگری در جهت کاهش موانع اقتصادی ازدواج خواهد بود.

پیشنهادهای برای پژوهش‌های بعدی

۱- بررسی موانع ازدواج از دیدگاه دانشجویان تهرانی.

۲- بررسی موانع ازدواج از دیدگاه دانشجویان شهرستانی.

۳- بررسی موانع ازدواج از دیدگاه دانشجویان تمامی رشته‌ها به صورت مجزا.

مهمترین موانع اقتصادی میزان درآمد همسر و مخارج ازدواج رسمی و برگزاری جشن و نداشتن مسکن می‌باشد. با دستیابی به این نتایج می‌توان پیشنهاد نمود که سطح توقعات خانواده‌ها و بخصوص جوانان باید پائین بیاید و از صرف مخارج اضافی جداً خودداری شود. چه بسا که به دلیل همین مخارج سنگین و اضافی بسیاری از جوانان از ازدواج سرباز زده و تن به ازدواج نمی‌دهند. مسلماً پیامد عدم ازدواج جوانان بسیار است که در این مقوله نمی‌گنجد. پس با تقلیل سطح توقعات جوانان و خانواده‌های آنان از یک طرف و اتخاذ تصمیمات دولت مبنی بر افزایش حقوق کارکنان دولت و کاهش مخارج و هزینه‌های زندگی و پرداخت وام‌های قرض‌الحسنه ازدواج و مسکن از طریق بانکها و دولت

### فهرست منابع

- ۱- انتخابی فر، کاملیا، " شما چه معیارهایی برای ازدواج دارید". شباب. ش ۱۰، ۱۳۷۱، صفحات ۷۳-۶۹.
- ۲- بهنام، جمشید، " مشکلات جوانان برای ازدواج". سخن. ش ۱۱، آبان ۱۳۳۹، صفحه ۴-۵۶۳.
- ۳- بهرامی، هادی، " روانشناسی نوجوانی". تهران، انتشارات دانشگاه ابوریحان بیرونی، ۱۳۵۸.
- ۴- پویش، سعید. " نگرانی از فردا یک عامل گریز از ازدواج است". گزارش. ش ۳۷، اسفند ۱۳۷۲، صفحه ۱۴-۱۷.
- ۵- دوگاس، یورلی. " اصول مراقبت از بیمار، نگرش جامعه بر پرستاری" ترجمه گروه مترجمین. جلد اول. تهران، معاونت پژوهشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سال ۱۳۷۰.
- ۶- رفیعی، شاهین. " بررسی نگرش به معیارهای انتخاب همسر در بین زنان و مردان مجرد ۲۵-۳۰ ساله شهر تهران با توجه به تئوری‌های همسان همسری و نیازهای شخصیتی مکمل". پایان نامه کارشناسی روانشناسی، رودهن. دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۷۲.
- ۷- شهابی، محمود. " افراد در چه سنی ازدواج می‌نمایند". زنان. ش ۱۲ و ۱۱. سال دوم. خرداد و تیر ۱۳۷۲.
- ۸- شفیع آبادی، عبدالله. " روان شناسی" رشد، تهران، چهر ۱۳۷۱.
- ۹- مشکینی، علی. " ازدواج در اسلام". ترجمه جنتی، احمد. انتشارات یاسر، ۱۳۵۹.
10. Malouf.J;Schotte .N.S; Kenyon - A"Negative Social effects of begin a smoker." J - Drug - EDUC. 1991. vol 21. no 4 pp: 293-302.